

Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах

Комісею з педагогіки та методики початкового навчання
Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 03.06.2020 № 22.1/12-Г-337)

ШАНОВНІ ЮНІ ДОСЛІДНИКИ Й ДОСЛІДНИЦІ!

Як не любити роботи розумної,
праці, що дух веселить.

Максим Рильський

Вітаємо вас у третьому класі. Переконані, що уроки такого різноманітного і захопливого предмета «Я досліджую світ» відкриють вам багато нового, цікавого й корисного про людину, людське суспільство та світ неживої і живої природи. Сподіваємося, що за літо і у вас набиралося багато запитань про довідки, людей і самих себе. Будемо разом шукати на них відповіді!

Розібратися в новому й спробувати свої знання на практиці, відчуття себе дослідниками, психологами, синоптиками, фахівцями зі здорового способу життя, захисниками природи, знавцями культури і історії рідної країни та світу вам допоможе цей робочий зошит. З ним ви дізнаєтеся про неймовірні винаходи людства, довідаєтеся більше про нашу прекрасну планету й природні багатства своєї Батьківщини — України, краще зрозумієте себе, інших людей і світ навколо себе!

Завдання в зошиті сприятимуть розвитку допитливості, спостережливості, логічного й критичного мислення, дослідницьких навичок. Для успішного виконання родинних проєктів ви будете користуватися різними джерелами інформації. Дуже наш час називають епохою інформації. Тож ви маєте навчитися не лише здобувати її, а й критично сприймати, робити правильні висновки й ефективно використовувати.

Нагадаємо секрети умовних позначок:

— «Допомога дорослих»

— «Проведення дослідів»

— «Занотовую результати спостережень»

— «Опановую медіа»

— «Вчуса мислити критично»

До уваги вчителів!

Робочий зошит є складовою частиною НМК до підручника «Я досліджую світ. Частина 1» для 3-го класу ЗЗСО авторів І. В. Гушчинської, З. М. Хитрої (УОВЦ «Оріон», 2020). Номер сторінки, вказаний у дужках, відповідає сторінці цього підручника.

Календарне планування ви знайдете на сайті УОВЦ «Оріон» у розділі «Методична підтримка».

МОЄ ВІСКРИТТЯ: ЛЮДИНА — ЧАСТИНА ПРИРОДИ

1 У ЧОМУ НЕПОВТОРНІСТЬ ЛЮДИНИ? (с. 5)

1. Розглянь світліни. Порівняй зовнішність дітей різних народів світу. Заповни таблицю.

Ознаки	африканка	китаєць	українка
Колір шкіри			
Колір волосся			
Колір очей			
Форма очей			

2. Виміряй за допомогою дорослих свій зріст і масу тіла. Запиши ці дані.

Дата вимірювання

Мій вік років.

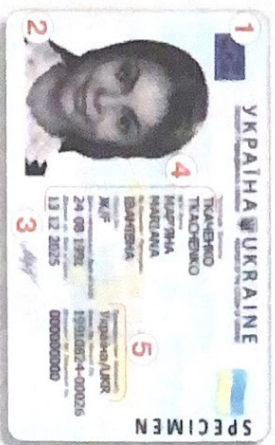
Моя маса кг.

Мій зріст см.

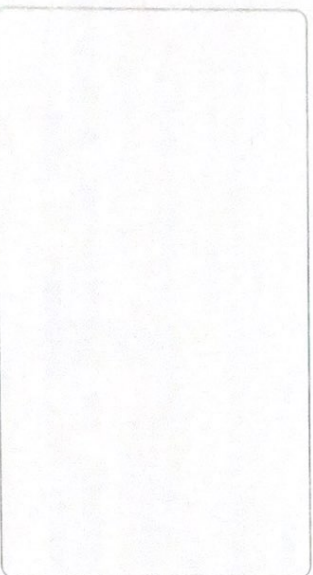
Порівняй свої дані зросту та маси з минуло-річними показниками. Зроби висновки.

За рік мій зріст збільшився на см, а маса зросла на кг.

3. Розглянь зображення ID-картки (паспор-та) громадянки України. Які дані вона містить? Що з неї можна дізнатися про людину? Приду-май і намалюй свій паспорт.

- 1 Електронний чип (дублюється вся інформація)
- 2 Цифрове фото
- 3 Підпис власника
- 4 Стать
- 4 Дата народження
- 4 Термін дії документа
- 5 Громадянство
- 5 Ідентифікаційний номер документа

2 ШО ОБ'ЄДНУЄ ЛЮДЕЙ ЗІ СВІТОМ ЖИВОЇ ПРИРОДИ? (с. 7)

4. На які групи поділяються живі організми? Напиши.

5. Людина — це частина живої природи тому, що

Handwriting practice lines for the answer to question 5.

3 У ЧОМУ ПОЛЯГАЮТЬ ВІДМІННОСТІ МІЖ ЛЮДИНОЮ І ТВАРИНАМИ? (с. 9)

6. Хто якою «мовою» вміє спілкуватися? Напиши, обравши слова з довідки.

Довідка: танець; спів; пози; мітки; слова.

МОЄ ВІСКРИТТЯ:
ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ

4 ВІД ЧОГО ЗАЛЕЖИТЬ ТВОЄ ЗДОРОВ'Я? (с. 11)

1. Заповни схему «Джерела здоров'я».

2. Скільки годин триває твій нічний сон восени? Заповни таблицю.

О котрій годині ранку ти прокидаєшся?

<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------

Світло чи темно на вулиці?

<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------

О котрій годині ти лягаєш спати?

<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------

Світло чи темно на вулиці?

<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------

Мій сон триває год.

3. Доследи, які ознаки ти успадкував/успадкувала від своїх батьків. Заповни таблицю.

Ознака/член сім'ї	Мама	Тато	Я
Колір волосся	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Колір очей	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Форма обличчя

Форма носа

4. Чого НЕ можна робити під час карантину? Познач ✓.

- ходити в кіно
- виділити хворому/хворій окремий посуд і рушник
- робити щодня вологе прибирання
- гратися разом із хворим/хворою на інфекційну хворобу
- перебувати в місцях великого скучення людей
- приймати ліки за призначенням лікаря

5 ШО ТОВІ НЕОБХІДНО ДЛЯ ЖИТТЯ? (с. 12)

5. Підпиши на кутах діаманта потреби, що мають для тебе найбільше значення. Почни з найголовнішої (познач її першим номером).

6. Роздивись схему, подану на наступній сторінці. Що, на твою думку, належить до духовних, а що — до матеріальних потреб? З'єднай лініями.

взаєморозуміння

прикраси

одяг

їжа

Духовні потреби

Матеріальні потреби

любов

ноутбук

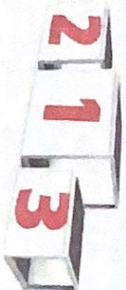
спілкування

житло

7. Проаналізуй свої потреби і звички. Що ти хотів/хотіла б змінити в собі? Познач ✓.

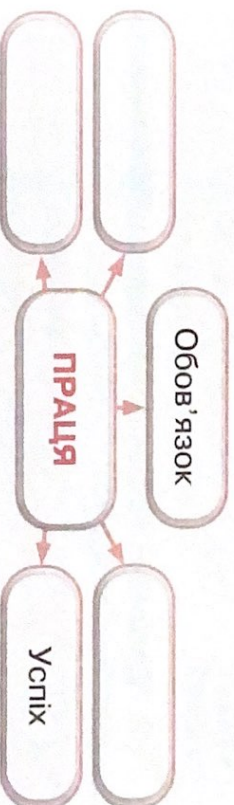
Потреби і звички людини	У мене є потреба...	У мене немає потреби...	Хочу розвивати
Читати книжки			
Мити руки з милом			
Займатися спортом			
Добррозичливо спілкуватися з рідними			
Дотримувати правил			
Дорожнього руху			
Конфлітувати з іншими			
Дотримуватися розпорядку дня			
Їсти тістечка та солодощі			
Займатися творчістю			

8. Досліді, чого потребує найбільше твій кращий друг або подруга. Напиши.

6 ЧОМУ ЛЮДИНА МАЄ ПРАЦЮВАТИ? (с. 14)

9. Доповни асоціативний куш до слова «праця».

10. Поміркуй і напиши назви 1–3 професій для кожної групи.

Людина — людина	Людина — техніка	Людина — природа	Людина — мистецтво

11. Досліді свій режим дня та своїх рідних. Напиши, скільки серед твоїх рідних «жайворонків», «голубів» і «сов», скориставшись довідкою.

Довідка:

«**Жайворонок**» — це людина, яка рано прокидається і рано лягає спати. Вона найбільш працездатна в першій половині дня.

«**Сова**» — це людина, яка пізно прокидається і пізно лягає спати. Вона виявляє високу працездатність у другій половині дня.

«**Голуб**» — це людина, якій притаманні змішані ознаки «сови» та «жайворонка». Така людина має нормальну працездатність і зранку, і ввечері.

Скільки людей?

12. Заповни таблицю. Визнач, наскільки ти самотійна людина.

Що я вмію робити самотійно?	У чому мені потрібна допомога дорослих?

13. Людина має працювати тому, що

МОЄ ВІДКРИТТЯ:
ПРАГНЕННЯ ЛЮДИНИ

7 **ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНЕ ВМІННЯ ВЧИТИСЯ? (с. 16)**

1. Досліді, які шкільні предмети найбільше подобаються твоїм однокласникам та однокласницям.

- Українська мова —
- Літературне читання —
- Математика —
- Я досліджую світ —
- Мистецтво —
- Інформатика —
- Іноземна мова —
- Фізична культура —
- Дизайн і технології —

2. Ознайомся зі складниками вміння читання. Познач + дії, які тобі легко виконувати, а — ті, які складно.

Складники вміння вчитися	
1. Мотивація	

Розвивати допитливість = пізнавальний інтерес

Налаштовуватися на успіх

2. Планування

Визначати мету

Планувати роботу, розподіляти час

Добирати засоби для досягнення мети

3. Організація

Облаштувати робоче місце

Тренувати пам'ять

Дотримуватися розпорядку дня

4. Самоконтроль

Контролювати й оцінювати результати

Визнавати свої помилки

3. Чого ти хочеш навчитися? Поміркуй і склади план своїх дій.

Хочу

Визнач, яких результатів ти хочеш досягти в навчанні.

Можу

Проаналізуй, які якості тобі допоможуть досягти цієї мети. Які з них ти можеш розвинути в собі?

Треба

Які кроки потрібно здійснити, щоб досягти поставленої мети?

8 ЯКІ РИСИ ХАРАКТЕРУ ДОПОМАГАЮТЬ ДОСЯГАТИ УСПІХУ? (с. 17)

4. Проаналізуй, яка ти людина. Що ти хотів/хотіла б удосконалити в собі? Познач ✓.

Риси людини	Мені притаманна	Хочу позбутися	Хочу сформувати
Чесність	☐	☐	☐
Дружелюбність	☐	☐	☐
Упертість	☐	☐	☐
Добррозичливість	☐	☐	☐
Лінь	☐	☐	☐
Злість	☐	☐	☐
Сміливість	☐	☐	☐
Рішучість	☐	☐	☐
Працьовитість	☐	☐	☐
Скромність	☐	☐	☐
Ввічливість	☐	☐	☐
Щедрість	☐	☐	☐
Жадібність	☐	☐	☐

5. Заповни анкету «Як я вмію взаємодіяти з іншими в колективі?». Познач ✓ те, що ти виконуєш.

Твої дії в колективі

Виконання

1. Вмію поступатися, коли інші мають слушну думку
2. Поважаю думку співрозмовника/співрозмовниці
3. Іноді обманюю своїх однокласників й однокласницю
4. Перекладаю свої проблеми на інших
5. Прагну довести свою точку зору в будь-який спосіб
6. Уважно вислуховую однокласників й однокласницю
7. Перебиваю співрозмовників і співрозмовницю

6. Розглянь і доповни схему. Як ти уявляєш свій успіх? З'єднай лініями або допиши.

досягнення	перемога	здобуток
успіх — це		позитивний наслідок роботи
звершення		

9 ЯК РОЗВИВАТИ СВОЇ ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ? (с. 19)

7. З'єднай лініями частини прислів'їв. Поясни значення цих мудрих висловів.

Працьовиті руки	означає перемагати.
Аби руки та охота,	гори вернуть.
Хто себе перемагає,	буде зроблена робота.
Вирити —	той в усьому успіх має.

8. Що допомагає тобі розвивати творчі здібності? Запиши.

Blank grid for writing answers to question 8.

9. Пронумеруй послідовність виникнення винаходів, що дають людям можливість літати.

10. Що, на твою думку, допомагає успішно втілювати ідеї в життя? Доповни схему.

МОЄ ВІДКРИТТЯ:
ПРАВИЛА СПІВЖИТТЯ

10 НАВІЩО ПОТРІБНО ВМІТИ
СПІЛКУВАТИСЯ? (с. 21)

1. Про що вміють повідомляти тварини?

З'єднай лініями.

Увага!

Забирайся
геть!

Я в захваті!

Пограймося!

2. У яких випадках доцільно говорити тихо?

Познач ✓.

- заблукав/заблукала в лісі
- братик або сестричка виконує домашні завдання
- вдома хтось із рідних погано себе почуває
- відповідаєш на уроці

3. У якій послідовності потрібно, на твою думку, чемно висловлювати прохання до іншої людини? Пронумеруй.

- Ввічливо попроси допомогти.
- Якщо відмовили, перепроси.
- Привітно подивися на співрозмовника.
- Якщо тобі допомогли, щиро подякуй.
- Поясни, що ти хочеш.
- Ввічливо привітайся.

4. Як можна налагодити гарні стосунки з іншими? Впиши «НЕ», де вважаєш за потрібне.

- хмурся
- слухай уважно
- будь чесним/чесною
- висловлюйся зрозуміло
- вмій прощати

11 ЯК МОЖНА ВИРІШУВАТИ
КОНФЛІКТИ? (с. 22)

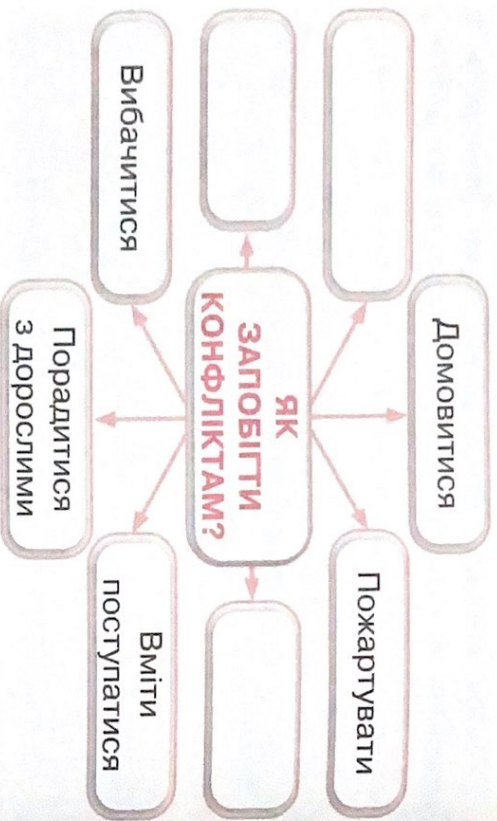
5. З'єднай лініями частини прислів'їв. Поясни їхній зміст.

Друг пізнається	не доведе.
Сварка до добра	дорожчі за багатство.
Дружба і братство —	в біді.

6. Як ти чиниш зазвичай, щоб уникнути конфліктів? Познач ✓.

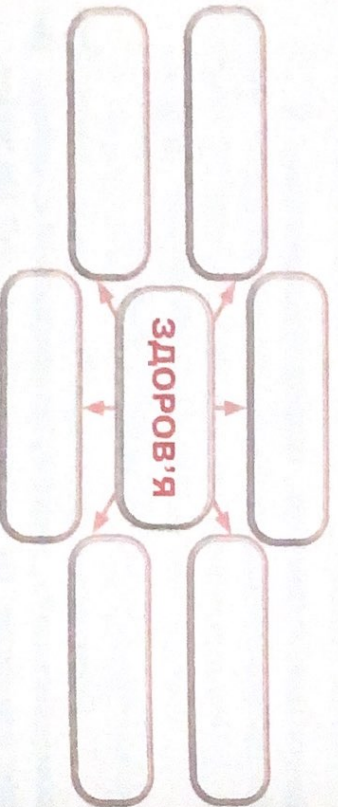
- Поступаюсь.
- Шукаю рішення, прийнятне для всіх.
- Не засмучуюсь через свою поразку.
- Не дражнюсь і не обзиваюсь.
- Уникаю тих, хто нав'язує суперечку чи бійку.
- Повідомляю батькам і вчителіві.

7. Розглянь схему «Як можна запобігти конфліктам?», подану на наступній сторінці. Які ще способи ти можеш порадити? Напиши.

12 (с. 24) ЗАСТОСОВУЄМО ЗНАННЯ ЩОДНЯ

- Обери й обведи. Необхідність у чомусь значущому для життя людини — це
А обов'язок **Б** потреба **В** право
- Які чинники впливають на здоров'я людини? Склади схему.

3. Як ти ставишся до людини з інвалідністю? Познач ✓.

- Завжди намагаюсь бути ввічливим/ввічливою.
- Сміюсь і показую пальцем.
- Пропоную допомогу за потреби.
- Роблю вигляд, що не помічаю.
- Відвертаюсь від неї.

4. Що, на твою думку, зміцнює, а що — руйнує стосунки? Домалюй відповідні смайлики.

Любов	Заздрощі	Повага	Терпіння
			
Образа	Довіра	Правдивість	Гордість

5. Які правила поведінки ти вважаєш найголовнішими? Запиши.

Handwriting practice lines for the answer to question 5.

РОДИННИЙ ПРОЄКТ:
«Життя без обмежень».

Як досягають успіху люди з інвалідністю?»

1. За допомогою додаткових джерел з'ясуй інформацію про людей з інвалідністю, які досягли успіху. Придумай і заповни сторінку такої людини у Фейсбуці.

The form is a Facebook profile template. At the top, there is a search bar and navigation icons. Below that, there are sections for:

- Прізвище та ім'я:** A text input field.
- Про себе:** A section with a plus icon and a circular profile picture placeholder containing a camera icon. It includes fields for:
 - Закриті *
 - Про себе
 - Другі ...
 - Світлина
 - Адреса
 - Вік
- Про себе (continued):** Fields for:
 - Стать
 - Батьківщина
 - Роки життя
 - Проблеми зі здоров'ям
- Заняття, робота:** A text input field.
- Риси характеру:** A text input field.
- Здобутки:** A text input field.
- Цікаві факти:** A text input field.

 At the bottom, there are several horizontal lines for additional text.

2. Прочитай і поміркуй над висловами відомих людей про силу духу.

Ніхто не знає, які його сили, поки їх не використує. *Йоганн Вольфганг Гете.*

Сила духу розбиває будь-яку силу м'язів. *Сільвестр Сталлоне*

Якщо ви не здаєтеся, це має значення. *Стивен Хокінг*

3. Допиши українські прислів'я про силу духу.

Не той пропав, хто в біді попав, а той, хто духом

Не кажи «не вмію», а кажи

Програє не той, хто падає, а той, хто не хоче

4. Знайди або придумай вислови, які допоможуть тобі рухатися вперед — до перемог і досягти успіху. Запиши. Обговорі з дорослими.

A large area of blue-lined handwriting paper for writing answers to the previous questions.

МОЄ ВІСКРИТТЯ:
ПРИРОДА – ЧАСТИНА
НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ

13 ЧОМУ ПРИРОДА –
ЦЕ НЕВІДДІЛЬНА ЧАСТИНА
НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ? (с. 26)

1. Які об'єкти (тіла) належать до природи, а які предмети зробили люди? Предмети обведи.

2. Допиши пропущені слова у вирази.

- Навколишній світ = + все, що створили люди.
- Усе, що створили люди = навколишній світ – .
- = навколишній світ – усе, що створили люди.

3. Серед моїх життєвих потреб нежива природа посідає...

14 ЩО НАЗИВАЮТЬ ТІЛАМИ
(ОБ'ЄКТАМИ), А ЩО –
ЯВИЩАМИ ПРИРОДИ? (с. 28)

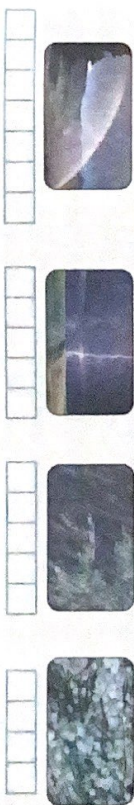
4. Поміркуй і познач правильну відповідь.
Чи можна білий гриб, полуницю, ворону чи камі-
нець на березі річки назвати предметом?
 Так Ні

5. Прочитай вірш. Які природні явища у
ньому згадуються? Підкресли.

На світі
все буває:
і сніг,
і дощ,
і вітер.
Буває злива навіть
Тоді, як сонце світить...
Анатолій Костецький

6. Запиши назви природних явищ, за якими
тобі трапилося спостерігати влітку.

15 ЯКЕ ОБЛІДНАННЯ ДОПОМАГАЄ
ДОСЛІДЖУВАТИ ПРИРОДУ? (с. 29)

7. Заповни таблицю. Запиши в перший
стовпчик, які є методи дослідження природи,

а в другий — те, за допомогою чого проводять дослідження.

Методи

Прилади й засоби

8. «Посортуй», що ти будеш вивчати за допомогою лупи (Л) або мікроскопа (М), а що — з біноклем (Б) чи телескопом (Т). Постав відповідні літери.

Піщинки ; Місяць ; кристали солі ; зоряне небо ; віддалені краєвиди ; квітку ; сузір'я ; крило метелика ; птахів у польоті чи на гілках дерев ; корабель у морі ; сніжинки .

9. Обери й підкресли. Які людські якості спонукають дослідників вивчати природу?

Допитливість; чесність; доброта й лагідна вдача; пізнавальний інтерес; залежність від природи; вроджена цікавість; бажання дістати відповіді на свої запитання; прямота, оптимізм; мужність; віра у власні сили; бажання змінити світ на краще.

10. Чи настане час, коли людство припинить дослідження природи, задовольнивши повністю свою наукову допитливість? Напиши.

МОЄ ВІСКРИТТЯ:
СОНЦЕ — ДЖЕРЕЛО ЖИТТЯ НА ЗЕМЛІ

16 ЯК СОНЦЕ ЗДІЙСНУЄ ВПЛИВ НА ЗЕМЛЮ? (с. 32)

1. Вияви свою спостережливість. Доповни відповіді.

Як змінюється впродовж року тривалість дня і ночі?

Улітку день _____, а ніч _____.
Восени і навесні тривалість дня і ночі _____.
Узимку день _____, а ніч _____.

17 ЯКІ ЯВИЩА В НЕЖИВІЙ ПРИРОДІ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД СОНЦЯ? (с. 33)

2. Обери і підкресли правильну відповідь.

А Найважливіший вплив на неживу природу й погоду на нашій планеті здійснює Сонце.

Б Найважливіший вплив на неживу природу і погоду на нашій планеті здійснює вітер.

3. Прочитай і доповни текст. Придумай до нього заголовок і запиши його.

Завдяки Сонцю змінюється температура повітря, утворюються і рухаються хмари, випадають

опади у вигляді _____, дмуть вітри, віють хуртовини, виникають хвилі на поверхні водойм, а влітку на небі після дощу з'являється жать від Сонця.

4. Запиши стислий план своєї відповіді про значення Сонця для природи на Землі.

1. _____
2. _____
3. _____

5. Напиши або/і намалюй. Які думки в тебе виникають, коли промовляєш слово «сонце»?

18 ЯК СОНЦЕ ВПЛИВАЄ НА ЖИВУ ПРИРОДУ? (с. 33)

6. Запиши. Як впливає Сонце на життя рослин?

Handwriting practice lines with a grid pattern for writing the answer to question 6.

7. Допиши речення. Як впливає сонячне світло й тепло на життя різних груп тварин?

Життя комах

Життя птахів

Життя звірів

Учись проводити спостереження!

8. Проведи спостереження за двома рослинами квасолі, вирощеними в однакових умовах із двох однакових квасолин. Коли рослини сформують по два справжні листочки, виконай дослід. Одну рослину залиш на освітленому місці, а іншу — розмісти в напівтемряві. Поливай рослини за потреби.

Сформулюй висновок:

Handwriting practice lines with a grid pattern for writing the conclusion to question 8.

МОЄ ВІДКРИТТЯ:
ПЛАНЕТА «ВОДА»

19 ЧОМУ ВОДА — НАЙЗАГАДКОВІША РЕЧОВИНА НА ЗЕМЛІ? (с. 35)

1. Обери й познач ✓. Чи ти погоджуєшся з твердженням?

Речовина — це те, із чого складаються тіла.

Так

Ні

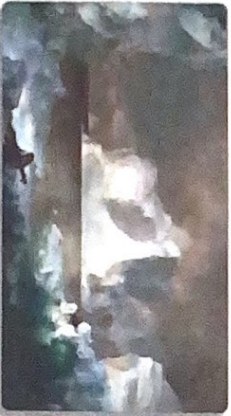
2. Допиши речення.

• Перехід льоду із твердого стану в рідкий — його _____ — відбувається за температури в градусів.

• Перехід води з рідкого стану в твердий називається _____.

• Перехід води з рідкого стану в газоподібний це — _____.

3. Роздивися репродукцію картини «Айс-берги». Знайди й покажи стрілочками, де на ній «заховалася» вода в трьох станах.

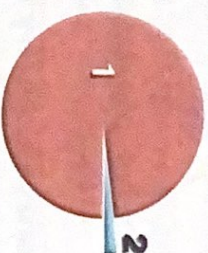

53 4. Чи можна океанічну воду називати морською? _____

20 ДЕ НА ЗЕМЛІ МІСТИТЬСЯ СОЛОНА ТА ПРІСНА ВОДА? (с. 37)

5. Підпиши на діаграмі, де зображена солонна, а де — прісна вода. Запиши у таблиці, де вона міститься в природі.

Води Землі

Солонна вода
міститься в:

Прісна вода
міститься в:

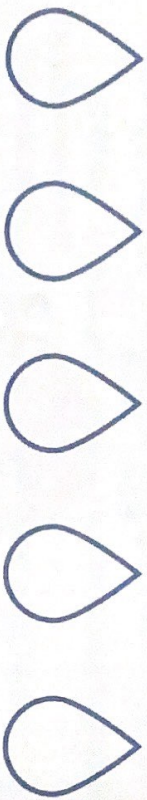
6. Учусь ставити запитання! Прочитай. Сформулюй запитання до цієї відповіді.

Для цього потрібно морську воду прокип'ятити так, щоб зібрати пару. Після охолодження пара знову стане рідиною. Випарувана вода буде прісною, а сіль залишиться на дні посудини, в якій кип'ятили морську воду.

21 ЧОМУ ВІДБУВАЄТЬСЯ КОЛООБІГ ВОДИ В ПРИРОДІ? (с. 38)

7. Уяви, що крапельки — це різні тіла неживої і живої природи. Зафарбуй їх таким чином, щоб показати, скільки в цих тілах міститься води.

Лід Пісок Огірок Медуза Людина

8. Розглянь схему колообігу води в природі й підпиши всі його складові.

9. До якого моря несе свої води річка, поблизу якої ти живеш? Відстеж на карті України її шлях та опиши його.

Назва міста чи села, де ти живеш:

Назва річки —

Шлях річки до моря:

Handwriting practice lines for the answer to question 9.

**МОЄ ВІСКРИТТЯ:
ЗНАЧЕННЯ ВОДИ**

22 23 ЯКЕ ЗНАЧЕННЯ МАЄ ВОДА ДЛЯ ПРИРОДИ Й ЛЮДИНИ? (с. 40)

1. Прочитай речення. Підкресли червоним кольором твердження, які ти вважаєш хибними, а зеленим — слухними.

- Завдяки прісній воді на Землі існує життя.
- Уся господарська діяльність людей пов'язана з водою.
- Люди навчилися замінити прісну воду іншими речовинами.
- Прісна вода потрібна для приготування їжі й пиття.
- Прісна вода необхідна для життя рослин і тварин.
- Без прісної води можна вирощувати багаті врожаї культурних рослин.
- У наш час люди навчилися розводити свійських тварин без використання прісної води.

2. Досліді з допомогою дорослих, звідки надходить вода до твого помешкання. Запиши.

Handwriting practice lines for the answer to question 2.

3. Напиши, для чого необхідна вода у

- а) побуті: _____
- б) промисловості: _____
- в) сільському господарстві: _____

4. Чи зможуть люди в найближчому майбутньому перетворювати солоні води Світового океану на прісну воду? Запиши свої міркування.

24 ЯК ЛЮДИ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ЕНЕРГІЮ ВОДИ НА СУХОДОЛІ ТА В МОРІ? (с. 41)

5. Учусь ставити запитання! Прочитай, що таке поверхневі води. Доповни приклади, вставивши пропущені букви. Постав 1–2 запитання до цього тексту і запиши.

Поверхневі води — це всі води суходолу, що постійно або тимчасово перебувають на земній поверхні у вигляді різних водних об'єктів у рідкому стані: річки, водосховища, канали, озера, с____и, б____а — і у твердому: льодовики і сн____й п____в.

МОЄ ВІСКРИТТЯ:
ОХОРОНА ВОДИ

25 ЯК ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗАБРУДНЕННЯ ВОДИ? (с. 43)

1. «Розшифруй» зміст малюнків і напиши 1–2 ключових слова до кожного з них.

2. Придумай і запиши гасло про необхідність охорони води й водоєм.

26 ЯК ПОТРІБНО ОХОРОНЯТИ ВОДУ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ? (с. 44)

3. Обери з парного твердження правильне та зафарбуй кружечок біля нього в зелений колір, а біля неправильного — у червоний.

Приймаю ванну.

Приймаю 5–10-хвилинний душ.

Коли намилююсь, кран не закручую.

Коли намилююсь, кран закручую, щоб вода дала реміно не вилівалась.

Збираю дощову воду для поливання садових і городніх рослин у спеку.

У спеку поливаю що-дня зі шланга рослини в саду й на городі.

Ретельно закручую кран, щоб вода не капала з нього.

Злегка закручую кран. Якщо якась крапля і капне, не страшно.

Коли намилюю руки і чистю зуби, вода летиться із крана постійно.

Коли намилюю руки і чистю зуби, вода не летиться постійно. Так я її заощаджую.

4. Обери твердження, з якими ти погоджуєшся, і намалюй у кружечку смайлик. Якщо НЕ погоджуєшся, домалюй сумне обличчя.

Люди правильно вчиняють, коли

микоть автомобілі в річці або озері.

висаджують на берегах водойм верби та інші рослини.

скидають у воду та на береги водойм сміття та інший непотріб.

будують на берегах водойм підприємства, а відходди скидають у воду.

ретельно очищують стічні та промислові викиди, перш ніж вони потраплять у воду.

розташовують тваринницькі ферми поблизу водойм.

будують очисні споруди, щоб забруднена вода не потрапляла у водойми.

19 5. Поясни зміст приказки: «З брудної води ще ніхто чистим не вийшов».

Прямий зміст:

Переносний зміст:

20 6. Чи може відбутися самоочищення брудних вод, якщо люди надалі припинять їх забруднювати?

27 ЗАСТОСОВУЄМО ЗНАННЯ ЩОДНЯ (с. 45)

1. Допиши. Що таке речовина? Наведи 1–2 приклади речовин, що тобі трапляються в побуті.

Речовина — це те

Приклади речовин:

3. Обери й обведи, з яким із тверджень ти погоджуєшся.

A У космічному просторі немає повітря: він безповітряний.

B У космічному просторі міститься повітря.

29 ЯК ВЛАСТИВОСТІ ТА СКЛАД ПОВІТРЯ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРИРОДУ ЗЕМЛІ? (с. 47)

4. Розглянь хід міркування і встанови, яким чином відбувається нагрівання повітря. Заверши думку — допиши речення.

Повітря погано проводить тепло. Сонячне проміння проходить крізь шар повітря, не нагріваючи його. Але сонячне проміння добре нагріває землю. Отже повітря нагрівається від _____

5. Дай стислі відповіді на запитання. Запиши їх.

Чому ...	Тому що ...
пухнастий сніг є «теплою ковдрою» для рослин?	_____
птахи під час сильних морозів настобвбурчють пір'я?	_____
чай у термосі довго залишається гарячим?	_____
хутро добре зігріває взимку?	_____

6. Що таке повітря? Вибери правильне слово з підказок і допиши речення.

Повітря — це _____ газів (мішанина, поєднання, суміш).

Найбільше в повітрі газу азоту, менше — кисню, й зовсім мало — _____ (вулканський газ, озон, срібло).

Є в повітрі й водяна _____ (роса, пара, крапля), але її вміст буває різним.

30 ЯК ВІТЕР ВПЛИВАЄ НА ПРИРОДУ ЗЕМЛІ? (с. 49)

7. З'єднай частини речень стрілочками.

Під час нагрівання

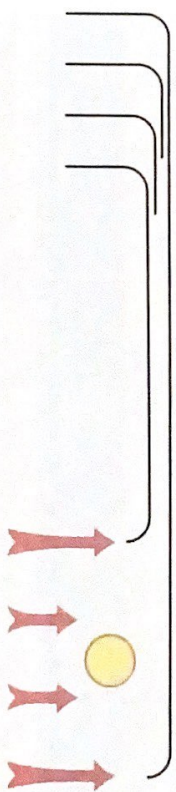
повітря стискається.

Під час охолодження

повітря розширюється.

8. Напиши, що таке вітер. Домалюй схему утворення вітру.

Вітер — це _____

○ Поверхня суходолу швидко нагрівається і швидко охолоджується, а поверхня води повільно нагрівається і повільно вистигає, тому різниця температур спричиняє вітер.

32 ЯК ЛЮДИ «ТОВАРИШУЮТЬ» ІЗ ВІТРОМ? (с. 52)

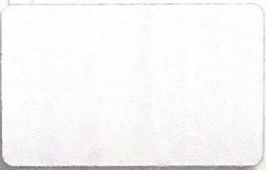
3. Допиши в речення «загублені» слова.

Здавна наші _____ навчилися використовувати силу _____ для перетворення її на _____ руху. На суходолі їм служили _____, а на воді — _____.

4. Відгадай загадки, напиши відгадку і намалюй її (за бажанням).

- Той, що все життя крилами махає.
- Живу я од вітру і води.
- Крилами махає, а полетіти не може.
- Крилами махає, а на місці стоїть.

Це _____

33 ЯКІ ПРИЛАДИ ДОПОМАГАЮТЬ ДОСЛІДЖУВАТИ ПОГОДУ? (с. 53)

5. Доповни визначення погоди. Можеш скористатися підказкою.

Погода — певний стан _____ саме в цей _____. Вона характеризується тривалістю сонячного освітлення, показниками

температури, _____, видом опадів, _____ і силою вітру.

Підказка: момент; атмосфера; напрямок; хмарність.

6. З'єднай лініями назви приладів з описом їхнього призначення.

Назва приладу	Призначення приладу
Гномон —	прилад для визначення температури повітря.
Термометр —	прилад для визначення напрямку й сили вітру — один із давніх винаходів людства.
Флюгер —	найперший у світі прилад для визначення полудневого розташування Сонця за довжиною тіні.

7. Пригадай загадки про погоду, які ти знаєш. Склади і запиши своєю.

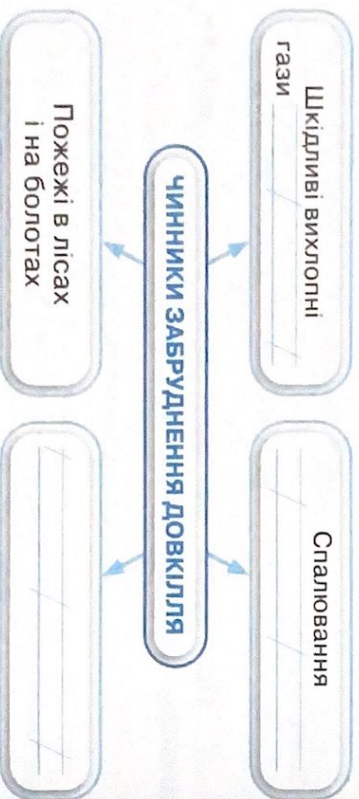
8. Чи допоможе мені регулярне спостереження за погодою встановити, чи справді в наш час відбувається загальне потепління? Поясни.

МОЄ ВІКРИТТЯ:
ОХОРОНА ПОВІТРЯ

34 ЯК ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ
ВПЛИВАЄ НА ЗДОРОВ'Я? (с. 55)

1. Чи можна за кольором снігу визначити, чи забруднене повітря у твоїй місцевості? Запиши свою думку.

2. Доповни схему.

Пожежі в лісах
і на болотах

Учуся проводити дослідження!

3. Проведи власне дослідження з метою виявлення пилу та кіптяви в повітрі свого найближчого докільця. Вислови свої міркування щодо джерел забруднення повітря.

Змасти вазеліном або смальцем білі аркуші паперу, пронумеруй їх і розташуй у тих місцях, де хочеш перевірити чистоту повітря.

Наприклад: № 1 — на підвіконні біля розкритої квартирки; № 2 — на вулиці біля школи або свого будинку; № 3 — поблизу автомобільної траси; № 4 — в парку. Залиш аркуші на кілька днів, а потім перевір їхній стан. Розклади їх у рядок у порядку збільшення забруднення. Зроби висновки, де повітря у твоєму докільці найбрудніше, а де — найчистіше.

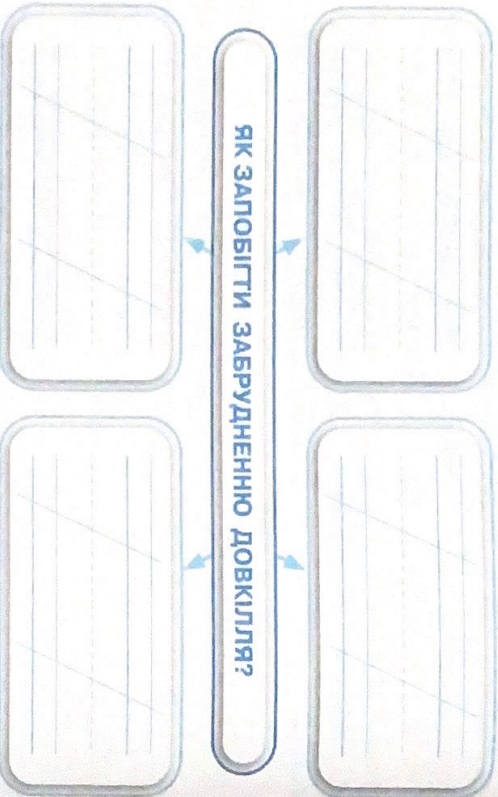
Висновки:

35 ЯК ОХОРОНЯТИ ПОВІТРЯ
ВІД ЗАБРУДНЕННЯ? (с. 56)

4. Зафарбуй кружечки на світлинах тих видів транспорту, що НЕ шкодять довкіллю, у зелений колір, а тих, що забруднюють, — у червоний.

5. Заповни схему.

6. Придумай і запиши гасло про необхідність охороняти повітря. Проілюструй його.

Four sets of horizontal lines for writing a slogan, followed by a large empty rectangular box for drawing an illustration.

36 ЗАСТОСОВУЄМО ЗНАННЯ ЩОДНЯ (с. 58)

1. «Зашифруй» властивості повітря. Для цього обведи тільки ті числа, якими позначені правильні властивості.

- 1 — прозоре; 2 — без запаху; 3 — без смаку;
- 4 — блакитне; 5 — без кольору; 6 — не стискається;

Four sets of horizontal lines for writing answers, followed by a large empty rectangular box for drawing an illustration.

7 — пружне; 8 — легше за воду; 9 — за нагрівання — розширюється; 10 — за охолодження — стискається; 11 — погано проводить тепло; 12 — займає увесь простір.

2. Уяви ситуацію: ти разом із друзями вирушаєш у далеку космічну подорож, щоб знайти планету, де існують умови, сприятливі для життя. Ви маєте відвідати три планети. Прочитай їхні характеристики й обери ту, на якій ви можете зупинитися.

Умови на першій планеті: є повітря, однак у ньому немає кисню, вода лише у газоподібному стані.

Умови на другій планеті: є повітря, що містить кисень, вода переважно в рідкому стані, але є лід і пара.

Умови на третій планеті: немає повітряної оболонки, вся вода в твердому стані.

3. З 2019 року у світі відзначається Європейський день чистого повітря. Напиши пораду українцям, які хочуть відзначити цей день, або намалюй емблему цього дня.

